

Ewangelista Łukasz – jego życiorys i praca

Łukasz jest autorem dwóch ksiąg: Ewangelii noszącej jego imię oraz księgi Dziejów Apostolskich. Tak się składa, że Dzieje Apostolskie podejmują temat, którym kończy się Ewangelia Łukasza. W Dziejach Łukasz opisuje rozmowę uczniów z naszym Panem, która miała miejsce bezpośrednio przed Jego wniebowstąpieniem. Opis ten skierowany został do Teofila, przyjaciela Łukasza, który zajmował wysoki urząd i z pewnością musiał być człowiekiem wpływowym, skoro na innym miejscu Łukasz wyraża się o nim: „*zaczny Teofil*” (Łuk. 1:3).

Imię Teofil wg Konkordancji znaczy: „*od Boga umiłowany*”, a wg Słownika Biblijnego: „*przyjaciel Boga*”.

Łukasz nie twierdzi, że był naocznym świadkiem wydarzeń, które opisywał (Łuk. 1:2-3). Nie był on jednym z siedemdziesięciu dwóch uczniów, których Pan rozesłał z Ewangelią, ani jednym z tych dwóch, co szli do Emaus. Łukasz nie był apostołem. Uznawany jest za towarzysza apostołów, a szczególnie za towarzysza apostoła Pawła. Jak więc wytłumaczyć, że nie będąc apostołem ani bezpośrednim świadkiem wydarzeń, jest autorem wymienionych dwóch ksiąg? W Ewangelii Łukasza i Dziejach Apostolskich zanotowane są fakty, wydarzenia i sytuacje. Oprócz tego Łukasz cytuje słowa naszego Pana, przytacza wypowiedzi apostoła Piotra, Pawła, św. Szczepana. Nigdzie nie znajdziemy komentarzy, myśli czy poglądów samego Łukasza. Łukasz pisał w pewnym sensie historię czy może kronikę wydarzeń. Nie każdy potrafiłby notować wydarzenia i fakty. Do tego potrzebne są pewne zdolności. Takie właśnie zdolności posiadał Łukasz.

Skoro Pan użył Łukasza do opisania ówczesnych, jakże bardzo ważnych faktów historycznych, to możemy być pewni, że Łukasz czynił to z pomocą ducha świętego, w takim samym znaczeniu, jak kierowani są Jego duchem wszyscy poświęceni.

W pierwszym wersecie Dziejów Apostolskich Łukasz wspomina o swojej Ewangelii jako dokumencie opisującym czyny i nauki Jezusa od chwili rozpoczęcia się Jego misji aż do jej zakończenia. W Ewangelii Łukasza podany jest oprócz tego rodowód i historia narodzenia Jezusa oraz wydarzenia związane z narodzeniem Jana Chrzciciela. Relacja o obu tych postaciach – Jezusa i Jana – zawiera pewien ciąg logiczny.

Jak doszło do tego, że Łukasz podjął się tak odpowiedzialnego dzieła, jakim było napisanie księgi doku-

mentującej rozwój Kościoła na ziemi?

Przeanalizujmy życiorys Łukasza. Pewne jego fakty znajdują potwierdzenie Słowa Bożego, a inne wydają się bardzo prawdopodobne, gdyż można je wywnioskować na podstawie relacji historycznych oraz dowodów logicznych.

Łukasz urodził się jako niewolnik w domu Teofila. Jego pan był bogatym urzędnikiem w Antiochii. Antiochia, założona około 300 r. przed Chr., leżała nad Morzem Śródziemnym. Tutaj powstał pierwszy zbór chrześcijański wywodzący się z pogan. Tutaj po raz pierwszy wyznawców Chrystusa nazwano chrześcijanami. Antiochia była miejscem oparcia dla wielu misji chrześcijańskich (Dzieje Ap. 11:26).

Od najmłodszych lat Łukasz miał okazję podziwiać wytworne życie i bogactwo swojego pana. W tym okresie niewola i jednoczesna krańcowa swoboda kształtowały jego charakter. Łukasz szybko zyskał zaufanie pana, a z czasem stał się jego ulubieńcem. Teofil postanowił wykształcić go za swoje pieniądze w najlepszej uczelni, jaka wówczas istniała.

Ważnym wydarzeniem w życiu Łukasza było rozpoczęcie studiów na Uniwersytecie w Tarsie. Tars był miastem nauki. Za Antoniusza stał się stolicą rzymskiej prowincji Cylicji. Według greckiego geografów Strabona, żyjącego współcześnie z Pawłem, poziom szkół w tym mieście był wyższy niż w Atenach i Aleksandrii. W Tarsie urodził się apostoł Paweł.

Niedaleko Tarsu położona była miejscowość Aega, gdzie znajdowała się świątynia Eskulapy. Tam też mieścił się najbardziej znany wówczas szpital. Na uniwersytecie w Tarsie Łukasz studiował medycynę (uczył się teorii), zaś w świątyni Eskulapy odbywał praktykę zawodową. Tam miała początek jego przyjaźń z Barnabą i Saulem, przyjaźń, która przetrwała do końca życia.

Po ukończeniu studiów Łukasz powrócił do Antiochii, gdzie jako młody lekarz oddał wielkie przysługi rodzinie swojego pana. W tym czasie do Antiochii dotarła Ewangelia. Łukasz był jednym z pierwszych, którzy ją usłyszeli. Po przyjęciu radosnej nowiny zaczął opowiadać ją swojemu panu. Ten zainteresował się Ewangelią, a w końcu został chrześcijaninem.

Teofil – „przyjaciel Boga”. Pierwszym krokiem, jaki wówczas uczynił, było obdarzenie Łukasza wolnością.

Łukasz – niewolnik od urodzenia – staje się wolnym człowiekiem! Jego pierwszą myślą jest chęć oddalenia się od miejsca, gdzie przez tyle lat był niewolnikiem. Chce zakosztować otrzymanej wolności. Rozpoczyna podróż po świecie.

Jako lekarz zaciąga się do służby na okręcie kursującym po Morzu Śródziemnym. Odwiedza nowe porty i miasta, spotyka nowych ludzi, którym świadczy swoje usługi lekarskie. Dzięki temu zyskuje wielu przyjaciół. Podczas jednej z takich podróży poznaje rodzinę Lukanusa. Za ich namową udaje się wraz z nimi do ich domu w Kordobie, w Hiszpanii. W tym czasie Lukanusowi rodzi się dziecko, późniejszy poeta, któremu nadaje imię Łukasz. Jest to dowód na to, jak olbrzymi wpływ miała osobowość Łukasza na jego przyjaciół. Nowo narodzone dziecko zostało imiennikiem przyjaciela rodziny.

„Lukan – rzymski epik, autor m. in. niedokończonej epopei historycznej o wojnie Cezara z Pompejuszem, stworzył dzieło na wskroś oryginalne, którym wywarł wpływ na epikę europejską; tłumaczenie polskie ukazało się w XVIII w.”

W domu Lukanusa w Hiszpanii Łukasz spotyka różne wielkie osobistości, takie jak Galio czy Seneka.

„Seneka żył ok. 55 r. p. n. e. do ok. 40 r. n. e., krewny Lukana, retor rzymski z Kordoby, autor zbioru złożonego z cytatów i dłuższych fragmentów mów publicznych, zawierającego 10 ksiąg fikcyjnych mów sądowych; zbiór daje obraz wymowy i retoryki wczesnego Cesarstwa.”

W ten sposób Łukasz z pozycji niewolnika wznosi się do najwyższych sfer życia kulturalnego. Pomogły mu w tym wrodzone zdolności i wysokie wykształcenie.

Po jakimś czasie Łukasz wraca do Antiochii. Okres ten opisze później w swoich księgach. Następnie przenosi się do Troady, gdzie spotyka się z apostołem Pawłem podczas jego drugiej podróży misyjnej. Z nim też udaje się do Filipi, gdzie pozostaje przez pewien czas, służąc zborowi. W roku 58 opuszcza Filipi, aby towarzyszyć Pawłowi do końca jego dni. Około r. 60 pisze Ewangelię oraz Dzieje Apostolskie, dedykowane Teofilowi.

Pracę ewangeliczną Łukasz prowadził w wielu krajach. Umarł gdzieś w Grecji, prawdopodobnie śmiercią męczeńską.

Był jednym z najbardziej poważanych i miłowanych członków pierwotnego Kościoła. Zbory darzyły go uznaniem. Paweł i Łukasz byli największymi pisarzami Nowego Testamentu. Pierwszy przedstawiał naukę, kreślił zasady, tłumaczył całe wydarzenia i słowa Jezusa. Drugi zajmował się dokumentowaniem faktów.

Łukasz był utalentowanym lekarzem, muzykiem,

malarzem, poetą, kaznodzieją, misjonarzem; słowem – człowiekiem o wszechstronnej wiedzy. Swoją Ewangelię rozpoczął od następujących słów:

„Skoro już wielu podjęło się sporządzenia opisu wydarzeń, które wśród nas się dokonały, jak nam to przekazali naoczni od samego początku świadkowie i słudzy słowa...” – Łuk. 1:1-2.

Wersety te wyraźnie dowodzą, że Łukasz nie był naocznym świadkiem czynów i nauk naszego Pana. Wielu innych przed nim opisało już historię życia Chrystusa, np. ewangelista Mateusz, Marek czy Jan, lecz Łukasz, chcąc przesłać informacje swojemu panu, Teofilowi, postanowił je sam starannie opracować. Dlatego dodał:

„Postanowiłem i ja, który wszystko od początku przebywałem, dokładnie kolejno ci to opisać, dostojny Teofilu, abyś upewnił się o prawdziwości nauki, jaką odebrałeś” – Łuk. 1:3-4.

Księga nazwana Dziejami Apostolskimi była drugą relacją Łukasza przeznaczoną dla Teofila, o czym świadczą początkowe słowa:

„Pierwszą księgę, Teofilu, napisałem o tym wszystkim, co Jezus czynił i czego nauczał od początku” – Dzieje Ap. 1:1.

To nie Łukasz nadał swej relacji tytuł Dzieje Apostolskie, bowiem w pierwszej jej części ograniczył się do opisanego działania Piotra, a w drugiej – działania Pawła i tylko niejako na marginesie wspominał Jana, Jakuba i Tymoteusza.

Dzieło traktuje o tym, jak apostołowie głosili radosną nowinę w Jerozolimie, Judei, Samarii i najdalszych zakątkach ziemi. Jest kroniką powstania i organizacji chrześcijańskiego Kościoła. Zawiera najwyższy wzór nauczania i przekonującego sposobu przemawiania do ludzi. Jednocześnie ukazuje charakter prawdziwego Kościoła Chrystusowego. Nauka Chrystusa opisana w Dziejach Apostolskich przedstawiona została jako przekształcająca serca Prawda, wywierająca czysty wpływ na ludzki umysł; jest ona pozbawiona ceremonii i zbędnych obrządków. Dzieje zawierają liczne przykłady wpływu Ewangelii na życie apostołów, którzy dla idei opuścili swoje ziemskie dobra. Paweł na przykład, przyjąwszy wiarę chrześcijańską, dobrowolnie wyrzekł się wszystkich ziemskich nadziei, honorów i poważania, a podjął trud i pracę czekającą na niego w obcych krajach.

Pierwsi nawróceni mieli wszystkie rzeczy wspólne (Dzie-

je Ap. 2:44; 19:19).

W całej księdze spotyka się liczne przykłady trudów i poświęcenia głosicieli w rozpowszechnianiu Ewangelii po całej ziemi, dzięki temu Dzieje rzucają wyraźne światło na listy apostołskie, są ogniwem łączącym Ewangelię z pozostałą częścią Nowego Testamentu. Zupełna zgodność listów apostołskich z dziełem Łukasza jest dobitnym dowodem prawdziwości Nowego Testamentu.

W ciągu 30 lat od śmierci Chrystusa Ewangelia zaniesiona została do wszystkich części ówczesnego świata. Z perspektywy dzisiejszych czasów wysoko należy ocenić tę pracę. Wesoła nowina kazana była w wielkich i mniej znanych miastach. Zbory powstawały w Jerozolimie, Antiochii, Koryncie, Efezie, Filipi, Rzymie. Głoszono także w Arabii, Azji Mniejszej, Grecji, Macedonii, we Włoszech i Afryce.

Przekazywana nauka odpierała ataki największych i najmocniejszych instytucji rządowych, przedostawała się przez największe zapory, pokonywała wszystkie wrogi i zdawałoby się silne opozycje. Kiedy dotarła do Jerozolimy, było wiadomo, że ostatecznie obali panującą religię i stanie na ruinach poganizmu. W ciągu trzydziestu lat Ewangelia rozszerzyła się tak dalece, że zburzenie wszystkich krwawych ołtarzy i pogańskich świątyń stało się tylko kwestią czasu. A przecież wówczas nie było elektroniki, telefonu, telewizji, radia, prasy, samolotów, samochodów... Zauważmy, jak ogromną pracę wykonali apostołowie w ciągu tak krótkiego okresu czasu. Z wyjątkiem Pawła, byli ludźmi prostymi, rybakami bez wykształcenia, bez pieniędzy, armii, bez wpływowych przyjaciół. Byli jednak wyuczeni przez Boga za pośrednictwem ducha świętego i uzbrojeni w moc Bożą.

Łukasz powinien zostać uznany za pierwszego chrześcijańskiego twórcę hymnów. W jego Ewangelii dzięki czynienie i modlitwa zajmują szczególne miejsce. Ewangelia Łukasza, opisująca misję Chrystusa – Zbawiciela świata, jest przede wszystkim Ewangelią przebaczenia i litości. Oddaje odpowiednią godność kobiecie. Notuje wszystko o miłosierdziu Zbawiciela, o ludziach biednych i słabych. Jest Ewangelią wzgardzonych i odrzuconych. Opowiada o Samarytaninie, celniku, jawnogrzesznicy i synu marnotrawnym. Spomiędzy cudów, w odróżnieniu od pozostałych Ewangelistów, Łukasz zwrócił szczególną uwagę na cudowny połów ryb, wskreszenie syna wdowy z Naim, uzdrowienie kobiety w szabat i uzdrowienie dziesięciu trędowatych.

Łukasz jako jedyny wymienia przypowieść o dwóch dłużnikach, o dobrym Samarytaninie, o synu marnotrawnym, o faryzeuszu i celniku w świątyni, o wiernym i niewiernym słudze, o bogaczu i Łazarzu, o wdowie i niesprawiedliwym sędzi, o zgubionym groszu, o drzewie figowym i o nieuczciwym zarządcy.

Na tej podstawie można stwierdzić, że Łukasz napisał Ewangelię tolerancji.

Dopiero w 16 rozdziale Dziejów Ap. spotykamy wzmiankę o Łukaszu i apostołe Pawle jako pracowników w służbie Ewangelii. Znajduje się tam opis wezwania z Macedonii, jakie otrzymał apostoł w nocy (Dzieje Ap. 16:6-9). Wcześniej skierował swoją pracę do Azji Mniejszej, pewne kłopoty sprawiły jednak, że miał problemy ze sfinalizowaniem zamysłów i postanowił szukać pola do działania na innym terenie. Przyjął więc widzenie jako Boskie kierownictwo i natychmiast udał się w drogę ku południowo-wschodnim krańcom Europy. Pan nie był przeciwny rozszerzaniu się Ewangelii w Azji, lecz miała tam ona dotrzeć nieco później, prawdopodobnie w dogodniejszym czasie. Obecna chwila była odpowiednia, by zanieść posłanie Ewangelii do Europy.

Prawdopodobnie w tym czasie Łukasz przyłączył się do grupy towarzyszącej Pawłowi, a dowodzą tego słowa zapisane w Dziejach Ap. 16:10:

„Gdy tylko ujrzał to widzenie, staraliśmy się zaraz wyruszyć do Macedonii, wnioskując, iż nas Bóg powołał, abyśmy im zwiastowali dobrą nowinę”.

W tych słowach Łukasz utożsamia siebie z towarzysza-
mi Pawła.

Łukasz, jako człowiek wykształcony, lekarz i pisarz, miał szerokie możliwości wspomagania Pawła w jego pracy misyjnej. Prawdopodobnie stanął przy jego boku w roli sekretarza. Tym sposobem listy apostoła mogły dotrzeć do wielu zborów i poświęconych. W taki sposób Łukasz napisał Ewangelię, Dzieje Apostolskie i prawdopodobnie większą część listów apostoła Pawła.

Znany jest jedynie skryba Listu ap. Pawła do Rzymian, a był nim Tercjusz (Rzym. 16:22). List do Filemona był pisany przez samego Pawła, co wynika to z formy tego Listu.

Oczywiście nie należy sądzić, że Łukasz był autorem listów. On jedynie pisał to, co dyktował mu apostoł.

Niektóre pisma do zborów Paweł podpisywał własnoręcznie:

„Ja, Paweł, dopisuję to pozdrowienie ręką moją”
– 1 Kor. 16:21;

„Pozdrowienie moją, Pawła, ręką” – Kol. 4:18;

„Pozdrowienie moją, Pawła, ręką, co jest

znakiem w każdym liście: tak piszę. Łaska Pana naszego, Jezusa Chrystusa, niech będzie z wami wszystkimi. Amen” – 2 Tes. 3:17.

Niekiedy apostoł nie ograniczał się do własnoręcznego dodania kilku słów w zakończeniu, ale dołączał dłuższy fragment:

„Patrzcie, jak wielkimi literami własnoręcznie do was napisałem...” – Gal. 6:11-18.

Łukasz nie był apostołem, nie mógł więc wykonywać pracy Pawła, został jednak w inny sposób użyty przez Pana do rozpowszechniania Prawdy. Z zupełnie racjonalnych powodów pozostał z Pawłem do końca jego ziemskiej pielgrzymki. Obecność Łukasza i jego fachowa pomoc medyczna była Pawłowi bardzo potrzebna. Dowodzą tego słowa apostoła:

„Pozdrawia was Łukasz, lekarz umiłowany” – Kol. 4:14;

„Albowiem Demas mnie opuścił, umiłowawszy świat doczesny, i odszedł do Tesaloniki, Krescent do Galacji, Tytus do Dalmacji; tylko Łukasz jest ze mną” – 2 Tym. 4:10-11.

List do Tymoteusza pisany był w czasie, kiedy ap. Paweł po raz drugi znalazł się w więzieniu i z tego powodu prosił swego umiłowanego ucznia, Tymoteusza, o przybycie do Rzymu.

Łukasz był wiernym towarzyszem Pawła – na dobre i na złe. Widział, jak mała grupka towarzysząca apostołowi,

dzieli się i szczupleje. Obserwował proces przedwczesnego starzenia się Pawła pod wpływem mozolnej pracy, jaką wykonywał. Domyślał się, jaki wyrok zapadnie, gdy stanie on przed sądem Nerona. Mimo to nie opuścił apostoła do samego końca.

Wnioski:

1. Życiorys Łukasza, mimo braku pewnych dokumentów źródłowych, zasługuje na szczególną uwagę. Przejście drogi od niewolnika, poprzez służbę lekarską i pracę literacką, aż do współpracownika apostoła Pawła budzi duże zainteresowanie.
2. W losach Łukasza i apostoła Pawła zauważyć można pewne cechy wspólne. Łukasz zdobywał wykształcenie w Tarsie – mieście, w którym urodził się Paweł. Obaj posiadali wysokie wykształcenie, chociaż każdy w innej dziedzinie. Razem pracowali głosząc Ewangelię, choć każdy wykonywał inną pracę. Byli przyjaciółmi, zostali chrześcijaninami, wzajemnie sobie pomagali, podobnie zakończyli swoje życie.
3. Na przykładzie apostoła Pawła i Łukasza widać, że wykształcenie nie zawsze przeszkadza w poświęceniu, ale niekiedy może być wykorzystane w służbie dla Ewangelii.
4. Pracy jest dużo. Każdy może służyć Panu, braciom i Prawdzie, bez względu w jakiej sytuacji życiowej się znajduje. Tego dowiódł Łukasz, przechodząc w swoim życiu różne drogi i koleje.

Szymański Waldemar
R-
„Straż”

Literatura źródłowa:

1. Konkordancja biblijna, Na Straży, Kraków 1965.
2. H. Langkammer, Słownik biblijny, Katowice 1984.
3. O. Heit, Słownik czytelnika Biblii, 1984.
4. X. Leon-Dufour, Słownik Nowego Testamentu, Poznań 1986.
5. W. Keller, A jednak Pismo Święte ma rację, Warszawa 1959.
6. Straż 1928-XII-182-185.